

УДК 631.147

Концептуальні засади розвитку біоенергетичного потенціалу фермерських господарств

Єременко Д.В.

кандидат економічних наук, доцент,
Таврійський державний агротехнологічний університет

У статті досліджено напрями розвитку біоенергетичного виробництва на базі фермерських господарств. Висвітлено актуальність теми дослідження за сучасних умов. Доведено наявність біоенергетичного потенціалу вітчизняного фермерства як складника аграрного виробництва. Обґрунтовано необхідність системного підходу в процесі розвитку біоенергетичного потенціалу фермерських господарств як невід'ємного складника їх конкурентоспроможності. Проаналізовано соціально-економічні фактори, які впливають на перспективи забезпечення ефективного використання біоенергетичного потенціалу фермерських господарств.

Ключові слова: біоенергетика, фермерські господарства, конкурентоспроможне виробництво, аграрний сектор.

Єременко Д.В. КОНЦЕПТУАЛЬНЫЕ ОСНОВЫ РАЗВИТИЯ БИОЭНЕРГЕТИЧЕСКОГО ПОТЕНЦИАЛА ФЕРМЕРСКИХ ХОЗЯЙСТВ

В статье исследованы направления развития биоэнергетического производства на базе фермерских хозяйств. Освещена актуальность темы исследования в современных условиях. Доказано наличие биоэнергетического потенциала отечественного фермерства как составляющей аграрного производства. Обоснована необходимость системного подхода в процессе развития биоэнергетического потенциала фермерских хозяйств как неотъемлемой составляющей их конкурентоспособности. Проанализированы социально-экономические факторы, которые влияют на перспективы обеспечения эффективного использования биоэнергетического потенциала фермерских хозяйств.

Ключевые слова: биоэнергетика, фермерские хозяйства, конкурентоспособное производство, аграрный сектор.

Yeremenko D.V. CONCEPTUAL BASES OF DEVELOPMENT FARMS' BIOENERGY POTENTIAL

In the article the directions of development of bioenergy production on the basis of farms. The importance of the research topic in modern conditions. The authors noted the following circumstances indicating the importance of this issue. The need to create a self-sufficient non-volatile system of Ukraine at the national and regional levels, justified by the realities of today. Features of economic activities of domestic farmers. The establishment of regional energy centers of subjects of small agrarian enterprises able to exercise significant positive influence on the process of socio-economic development of rural areas. In the article the directions of development of bioenergy production on the basis of farms. The importance of the research topic in modern conditions. Proven bioenergy potential of domestic farming as part of agricultural production. The necessity of a systematic approach in the process of development of bioenergy potential of farms as integral to their competitiveness. Analyzed socio-economic factors that affect the prospects for effective use of bioenergy potential of farms. The author points to the lack of proper infrastructural support of bioenergy production at the level of rural territories. The article notes the poor level of state support for development of bioenergy.

Keywords: bioenergy, farms, competitive manufacturing, the agricultural sector.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Сучасний стан розвитку вітчизняного аграрного сектору характеризується зростанням соціально-економічного значення суб'єктів малого аграрного підприємництва, зокрема фермерських господарств, які являють собою єдину реально функціонуючу організаційну форму сільськогосподарського виробництва, діяльність якої тісно інтегрована у систему відносин сільської громади. Разом із цим потребують детального вивчення питання підвищення рівня конкурентоспроможності фермерських господарств за раху-

нок диверсифікації напрямів підприємницької активності, зокрема у сфері біоенергетичного виробництва.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання сучасних напрямів розвитку фермерських господарств як складника системи вітчизняного аграрного підприємництва, а також специфіка організації біоенергетичного виробництва знайшли своє відображення в працях А.П. Бутило, В.К. Збарського, Ю.О. Лупенка, Г.Є. Мазнева, М.Й. Малика та ін. Проте, на нашу думку, потребують додаткового вивчення перспективи розвитку

біоенергетичного виробництва на базі фермерських господарств як специфічного складника аграрного підприємства.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою дослідження є оцінка перспектив реалізації концепцій розвитку біоенергетичного виробництва на основі фермерських господарств.

Виклад основного матеріалу дослідження. Сучасне фермерське господарство являє собою суб'єкт підприємницької діяльності, функціонування якого базується на сімейній формі майнових і трудових відносин. Саме така організаційна будова була одним із важливих аргументів на користь реформування колгоспно-радгоспної системи сільськогосподарського виробництва для створення на базі крупних аграрних підприємств підприємницьких структур сімейного типу, які в процесі своєї діяльності поєднуюватимуть товарний характер сільськогосподарського виробництва, необхідність забезпечення його конкурентоспроможності як основи подальшого функціонування із сімейно-трудовим способом організації господарювання.

Водночас сімейно-трудова форма участі членів фермерського господарства в економічній діяльності передбачає особливості розподілу доходів між ними, а також обов'язковість відшкодування затрат робочого часу виходячи результативності праці, загального рівня доходів членів домогосподарства, середньої вартості робочої сили та ін. Ураховуючи дані обставини, оцінка конкурентоспроможності фермерського господарства має передбачати і суб'єктивно-оціночний характер затрат трудових ресурсів із боку членів фермерського господарства, трудова участь яких має бути забезпечена в подальшому як обов'язкова умова збереження фермерського типу виробництва за своєю сутністю, а не за статутною формою.

Водночас ефективне конкурентоспроможне функціонування сільськогосподарських підприємств сімейного типу є можливим лише за умов їхньої адаптації до наявних трендів інноваційного розвитку в аграрному секторі, зокрема активна економічна діяльність у сфері відновлювальної енергетики, створення та використання відновлювальних енергетичних ресурсів. Однією з особливостей даного напрямку сільськогосподарського виробництва є той факт, що біоенергетика належить до енергетичних галузей, базуючись на використанні біопалива, основою якого є біомаса рослинного та тваринного

походження, а також відходи лісового господарства та промисловості. Проте в межах обраного об'єкту дослідження ми розглянемо лише сільське господарство як джерело постачання енергетичної сировини.

Актуальність розвитку біоенергетичного виробництва на основі фермерських господарств зумовлена такими обставинами.

1. Необхідність створення самодостатньої енергонезалежної системи України на національному на регіональному рівнях, що обґрунтовано реаліями сьогодення. Невід'ємним складником даного процесу має стати формування регіональних енергетичних центрів, діяльність яких спрямовуватиметься на моніторинг діяльності енергостворюючих об'єктів, а також стимулювання розвитку біоенергетичного виробництва в сільському господарстві як одного з важливих шляхів вирішення проблеми використання альтернативних джерел енергії. У цьому зв'язку особливе значення мають стан та характер розвитку суб'єктів вітчизняного аграрного підприємства, зокрема фермерських господарств.

2. Особливості економічної діяльності вітчизняних фермерських господарств, зокрема зерново-соняшниковий галузевий напрям сільськогосподарського виробництва, що орієнтований виключно на експорт, зумовлений, перш за все, домінуванням трейдерів та містить у собі потенційну небезпеку для фермерських господарств у разі негативних коливань світової кон'юнктури відповідних ринків, а також у результаті проблем у функціонуванні даних трейдерських компаній. Одним із вирішень даної проблеми є забезпечення можливості до орієнтації фермерських господарств на задоволення платоспроможних потреб регіонального споживача. Однією з таких потреб є стабільне енергозабезпечення, у т. ч. за рахунок біоенергетичних ресурсів.

3. Створення регіональних енергетичних центрів на базі суб'єктів малого аграрного підприємства здатне здійснити суттєвий позитивний вплив на процес соціально-економічного розвитку сільських територій. Перш за все, зміна галузевого напрямку, підвищення рівня його науко місткості призведуть до збільшення робочих місць на рівні конкретного населеного пункту разом із підвищенням попиту на висококваліфіковану (тобто високооплачувану) робочу силу. Останній факт сприятиме зростанню рівня доходів сільського населення, а отже, призупиненню процесу депопуляції в сільській місцевості, який нині спостерігається.

Оцінюючи потенційні можливості вітчизняного фермерства у сфері здійснення біоенергетичного виробництва, слід взяти до уваги такі обставини: наявна галузева спеціалізація (зерно-соняшниковий напрям) дає змогу постачати сировину для подальшої переробки та виробництва біопалива, що дає можливість фермерам інтегруватися в даний процес за наявних виробничих умов; напрацьований світовий досвід організації виробництва біоенергетичних культур дає змогу розширювати галузевий спектр, вирощуючи для цього також багаторічні насадження та чагарникові культури; відповідна галузева трансформація фермерських господарств дасть змогу не тільки позитивно вплинути на стан енергетичної безпеки в масштабі конкретного регіону, а й сприятиме поліпшенню природно-кліматичних умов в областях, розташованих у зонах ризикованого землеробства. Необхідно відзначити, що реалізація заходів даного типу передбачає наявність відповідного техніко-технологічного, організаційного, фінансового та інформаційного забезпечення. Нами було проаналізовано потенційні можливості вітчизняних фермерських господарств як учасників біоенергетичних проектів, урахувавши можливі позитивні та негативні аспекти (табл. 1).

Як бачимо, реалізація наявних потенційних можливостей фермерських господарств як суб'єкт біоенергетичних відносин потребує

відповідного ресурсного забезпечення, а також інтеграції окремих підприємницьких структур в єдині формування в масштабі регіону та на загальнонаціональному рівні. Необхідною умовою даного процесу є наявність належного наукового обґрунтування діяльності фермерів та їхніх об'єднань у сфері енергостворення та енергопостачання. У цьому аспекті необхідно вказати на обов'язковий характер співпраці суб'єктів аграрного підприємництва із представниками регіональних наукових центрів аграрного профілю.

Висновки з цього дослідження. Фермерські господарства мають значний потенціал щодо організації конкурентоспроможного біоенергетичного виробництва, що, своєю чергою, здатне позитивно вплинути не тільки на соціально-економічний розвиток сільських територій, а й поліпшити природно-кліматичний режим окремих регіонів. Водночас успішна реалізація даних проектів потребує розроблення науково обґрунтованих техніко-технологічних схем, адаптованих під можливості конкретного фермерського господарства та зональну кліматичну специфіку. Останній факт зумовлює необхідність тісної співпраці регіональних наукових центрів із представниками фермерської спільноти як невід'ємного складника забезпечення конкурентоспроможного біоенергетичного виробництва в даному сегменті аграрного підприємництва.

Таблиця 1

SWOT-аналіз розвитку біоенергетичного виробництва на базі фермерських господарств

<p>Внутрішні сильні сторони</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Можливість об'єднання селянських господарств. 2. Забезпечення диверсифікації господарської діяльності, використання інноваційних наукомістких технологій 3. Підвищення рівня ефективності використання наявного ресурсного потенціалу. 	<p>Внутрішні слабкі сторони</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Низький рівень практичної підготовки фермерів щодо організації біоенергетичного виробництва. 2. Недостатній обсяг власного матеріально-технічного та інформаційного забезпечення.
<p>Зовнішні можливості</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Сприяння процесу інституціоналізації фермерських господарств як енергостворюючої одиниці на рівні регіону. 2. Підвищення конкурентоспроможності фермерського господарства, а також зростання його соціально-економічного статусу. 	<p>Зовнішні загрози</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Недостатній рівень державної підтримки процесу біоенергетичного виробництва на базі суб'єктів малого бізнесу. 2. Відсутність належного інфраструктурного забезпечення. 3. Загальний негативний рівень розвитку вітчизняної аграрної сфери.

Джерело: дослідження автора

ЛІТЕРАТУРА:

1. Бутило І.А., Бутило А.П. Економічна та біоенергетична ефективність виробництва яблук / І.А. Бутило, А.П. Бутило // Збірник наукових праць Уманського національного університету садівництва. – 2012. – Вип. 81(2). – С. 46-50.
2. Збарський В.К. Розвиток соціальної сфери сільських поселень / В.К. Збарський, А.І. Липов'як-Мелкозьорова // Інноваційна економіка. – 2013. – № 1. – С. 156-161.
3. Збарський В.К. Удосконалення інноваційної підприємницької діяльності в аграрній сфері України / В.К. Збарський, М.Ф. Бабієнко // Вісник аграрної науки. – 2014. – № 9. – С. 54-60.
4. Інноваційні ресурсозберігаючі технології: ефективність в умовах різного фінансового стану агроформувань: [монографія] / За ред. проф. Г.Є. Мазнева. – Х.: Майдан, 2014. – 592 с.
5. Стратегічні напрями сталого розвитку сільських територій на період до 2020 року / Ю.О. Лупенко, М.Й. Малік, О.Г. Булавка [та ін.]; за ред. Ю.О. Лупенка та О.Г. Булавки. – К.: ННЦ «ІАЕ», 2013. – 74 с.
6. Шпикуляк О.Г. Інституційно-правове забезпечення інноваційної діяльності та формування інтелектуального потенціалу / О.Г. Шпикуляк, Л.І. Курило, С.М. Удовиченко // Економіка АПК. – 2011. – № 6. – С. 104-111.
7. Шпикуляк О.Г. Інституції аграрного ринку / О. Г. Шпикуляк. – К.: ІАЕ УААН, 2009. – 479 с.
8. Шпикуляк О.Г. Інституції у розвитку та регулюванні аграрного ринку / О.Г. Шпикуляк. – К.: Ін-т аграрної економіки, 2010. – 394 с.
9. Яворська Т.І. Трансформація особистих селянських господарств у підприємницькі структури / Т.І. Яворська, І.Б. Франчук // Збірник наукових праць Таврійського державного агротехнологічного університету (економічні науки). – 2014. – № 3. – С. 48-52.
10. Яворська Т.І. Малий бізнес у сільському господарстві: теорія і практика: [монографія] / Т.І. Яворська. – К.: ННЦ ІАЕ, 2012. – 386 с.